

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філософський

Кафедра соціальної психології та психології розвитку

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія насилля

Освітня програма «Психологія»

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “18” вересня 2019 р.**

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Психологія насилля
Викладач (-і)	Кандидат психологічних наук, доцент Хрущ Олена Василівна
Контактний телефон викладача	0967188500
E-mail викладача	oh73@i.ua
Формат дисципліни	Очна та заочна форми навчання
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?
Консультації	3 питань виконання самостійної роботи, підготовки до семінарських занять згідно розкладу
2. Анотація до курсу	
Курс розкриває соціальну й психологічну природу насилля, чинники, основні форми та прояви, наслідки як для жертв насилля, так і для кривдників, для соціуму в цілому. Розкриваються принципи та особливості надання психологічної допомоги жертвам і кривдникам, основи профілактики та корекції насильницької поведінки.	
3. Мета та цілі курсу	
Мета: розкрити значення даного курсу у структурі практичної діяльності психолога; сформулювати наукові уявлення про соціально-психологічну природу насилля, його різновиди, генезис, наслідки; сформулювати практичні навички психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства і які вчинили насильство, застосування технологій попередження насильства. Цілі: - сформулювати систематизоване уявлення про природу насильства, його різновиди, прояви і наслідки; - проаналізувати фактори і теорії насильницької поведінки; - здійснити аналіз віктимологічних характеристик жертви насильства; - ознайомити студентів з технологіями попередження насильства.	
4. Результати навчання (компетентності)	
Загальні компетентності: Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, мислити концептуально, системно, самогенно. Здатність приймати обґрунтовані рішення. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу. Здатність працювати в команді. Спеціальні (фахові) компетентності Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту населення.	

Здатність дотримуватися норм професійної етики. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Програмні результати навчання Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв’язання. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.						
5. Організація навчання курсу						
Обсяг курсу						
Вид заняття					Загальна кількість годин	
лекції					12 год.	
семінарські заняття / практичні / лабораторні					18 год.	
самостійна робота					60 год.	
Ознаки курсу						
Семестр	Спеціальність			Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
V	053 Психологія			III	нормативна	
Тематика курсу						
Тема, план	Форма заняття	Література		Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен Предмет, завдання, проблематика дисципліни. Визначення основних понять. Історичні аспекти проблеми	Лекція 2 год., практичні – 2 год.	Федоришин Г. М. Профілактика насильства в сім’ї та в освітньому середовищі: навчально-методичний посібник / О.З.Лютак, Г. М. Федоришин. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 254 с.		Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / Збірник наукових праць: філософія,	10	Другий тижень навчання

наси́льства і жорстокого ставлення. Причини та джерела наси́льства. Віддалені та безпосередні наслідки пережитого наси́льства.			соціологія, психологія. Вип.19. Ч.1. С. 18-185.		
Тема 2. Види та форми прояву наси́льства Фізичне наси́льство у шкільному та сімейному середовищі (форми прояву, індикатори, наслідки). Загальні уявлення про сексуальне наси́льство. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) наси́льство.	Лекція 2 год., практичні – 4 год.	Меш Э., Вольф Д. Жестокое обращение с детьми и отсутствие родительской заботы // Детская психопатология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – С.472-494. Федоришин Г.М. Сексуальне наси́льство над дітьми у сім'ї як соціальна і психологічна проблема // Науковий журнал «Молодий вчений». Херсон: «Видавничий дім «Гельветика»», 2017. № 8 (48) серпень. Ч.2. С.186-191.	Психологічний аналіз ситуацій наси́льства (фотокейси, аналіз відеосюжетів в та ситуацій з досвіду студентів) Підготувати наукове повідомлення та самостійно підібрати літературу до тем (одна на вибір): «Насилля на роботі: мобінг»; «Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів»; «Інформаційне наси́льство як соціально-психологічна проблема»; «Прояви насилля в окупованих територіях», «Військове насилля: причини, прояви та наслідки»,	10	Третій тижень .

			«Пенітенціар не насилля: причини, прояви та наслідки», «Гендерне насилля: причини, прояви та наслідки», «Домашнє насилля: причини, прояви та наслідки»		
Тема 3. Особи групи ризику щодо насильства Діти - свідки насильства. Діти з дистантних сімей. Вимушені переселенці. Особи з обмеженими можливостями (з вадами у фізичному й психічному розвитку, старечого віку). Соціальні сироти та діти вулиці. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою. Діти з суїцидальними схильностями.	Лекція 2 год., практичні – 4 год.	Федоришин Г.М. Екопсихологія інформаційного середовища та патогенні комунікативні технології / Г.Федоришин // «Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти» [Електр. ресурс] / Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.) // mediaosvita.org.ua. – 2017 – Режим доступу: http://mediaosvita.org.ua Насильство та жорстокість в українському медіа-просторі // Дослідження Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна» - Режим доступу: la-strada.org.ua	Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки . 2013. Вип. 114. С. 46-50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12 Підготувати портфоліо в електронному варіанті (статті, відео, наукові	10	Четвертий тиждень

			повідомлення, репортажі – не менше 5-ти джерел) на тему: «Психологічна допомога дітям з сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні».		
Тема 4. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства Визначення поняття віктимної поведінки. Різновиди віктимної поведінки в ситуаціях сімейного насильства. Участь майбутньої жертви у створенні ситуації насильства.	Лекції – 2 год., практичні – 2 год.	Олифіренко Ю.І. Сутнісні характеристики явища соціального сирітства в Україні / Ю.І.Олифіренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - № 1 (72). – 2014. – С.305 – 313. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Україна, 2011. – 171 с.	Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: «Шляхи віктимізації жінок - жертв домашнього насильства» // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. Київ, 2011. С. 21-27.	10	П'ятий тиждень
Тема 5. Технології психологічної допомоги у ситуації насильства та	Лекції – 2 год., практичні – занят	Причини та умови вчинення насильства в сім'ї. Кримінологічні характеристики кривдників та жертв сімейного насильства. Психологічні особливості	Здійснити аналіз статті та скласти тези згідно плану: Загальні	10	Шостий тиждень

профілактики насильства Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. Посттравматична інтервенція. Первинна бесіда. Специфіка консультування постраждалих від насильства.	тя 4 год.	особистостей та поведінки членів сім'ї, у якій чиниться насильство // Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. – Київ, 2012. – 246с.	засади протидії насильству в сім'ї // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С.27-40		
Тема 6. Технології психологічної допомоги особам, які вчинили насильство Програми психологічної корекції насильницької поведінки: зарубіжний та вітчизняний досвід. Алгоритм роботи психолога з особою, яка вчинила насильство	Лекції 2 год. Практичне заняття 4 год	<u>І. Г. Малкіна-Пих. Гендерна терапія. Довідник практичного психолога, 2003</u> Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Україна, 2011. – 171 с.	Опрацювати статтю і скласти тези: Корекційні програми як засіб організації корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї (С.141 – 163) // Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної	10	Восьмий тижень навчання

			I.М. К.: Україна, 2011. 171 с.		
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Тематичне оцінювання – максимально 60 балів (по 10 балів за тему) Виконання самостійної роботи – максимально 10 балів. Контрольне завдання (презентація на довільну тему, згідно програми курсу) – максимально 10 балів; Підсумковий тест – максимально 20 балів.				
	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою		
			для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку	
	90 – 100	A	відмінно		зараховано
	80 – 89	B	добре		
	70 – 79	C			
	60 – 69	D	задовільно		
	50 – 59	E			
	26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	
	0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	
Шкала оцінювання: національна та ECTS					
Вимоги до письмової роботи	Завдання до теми 1. Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Вип.19. Ч.1. С. 18-185. План аналізу. 1. Теорії біологічної природи агресивної поведінки. 2. Психологічні теорії насильницької поведінки. 3. Соціокультурні теорії насильницької поведінки. 4. Чинники насильницької поведінки в українських родинах. 5. Наслідки насильства для дитини. Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.				

	Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Завдання до теми 2. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) План аналізу 1. Який вид насилля представлено? 2. У якій сфері відбувається дане насилля? 3. Які чинники спричинили дане насилля? 4. Як різні теорії насилля пояснюють даний вид насилля. 5. Які наслідки насильства для жертви і кривдника. Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно видів насильства, теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Підготувати наукове повідомлення та самостійно підібрати літературу до тем (одна на вибір): «Насилля на роботі: мобінг»; «Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів»; «Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема»; «Прояви насилля в окупованих територіях», «Військове насилля: причини, прояви та наслідки», «Пенітенціарне насилля: причини, прояви та наслідки», «Гендерне насилля: причини, прояви та наслідки», «Домашнє насилля: причини, прояви та наслідки». Обсяг повідомлення – до 5 сторінок. Обсяг наукових джерел – 5. План наукового повідомлення 1. Актуальність проблеми. Хто з українських і зарубіжних вчених вивчав цю проблему? 2. Висвітлення ключових понять. 3. Причини виникнення досліджуваного явища. 4. Наслідки безпосередні і віддалені для жертв та кривдників насилля. 5. Висновки. Критерії оцінювання
--	---

	Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно представленого виду насильства, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє ключові поняття, чітко структурує роботу, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Завдання до теми 3. Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 46-50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12 План аналізу 1. Історія вивчення питання «шкільний булінг» 2. Основні індикатори булінгу 3. Форми булінгу 4. Палітра емоційних ставлень учасників булінгу 5. Механізми, які сприяють розповсюдженню булінгу Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно історії вивчення явища булінгу, здійснює аналіз індикаторів та форм булінгу, емоцій учасників булінгу та механізмів поширення булінгу у школі, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Підготувати портфоліо в електронному варіанті (статті, відео, наукові повідомлення, репортажі – не менше 5-ти джерел) на тему: «Психологічна допомога дітям з сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні». Орієнтовний план 1. Перша психологічна допомога 2. Психологічні особливості поведінки дітей, які пережили психотравмуючу ситуацію
--	---

	3. Адаптація внутрішньопереміщених дітей до нових умов життя 4. Особливості надання психологічної допомоги дітям, які пережили втрату близької людини Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища та технології, студент проявив старанність та зацікавленість у пошуку і підборі матеріалу. У портфоліо, окрім статей та відео, подано коротку анотацію опрацьованих джерел. Студент вільно володіє матеріалом, зацікавлює аудиторію обраною тематикою, спонукає аудиторію до подальшого самостійного вивчення, робить узагальнення та висновки. Оцінка «добре» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища, однак тема розкрита частково. Студент підготував студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань. вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує Завдання до теми 4. Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: «Шляхи віктимізації жінок - жертв домашнього насильства» // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафасв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С. 21-27. План аналізу 1. Механізми формування «навченої безпорадності». Технологія промивання мізків. 2. Методи перетворення жінки на кривдника. 3. Рівні віктимізації жінок. Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів перетворення жінки на жертву, рівнів віктимізації, методів та технологій, які використовуються кривдником для перетворення жінки у жертву, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Завдання до теми 5. Здійснити аналіз статті та скласти тези згідно плану: Загальні
--	---

засади протидії насильству в сім'ї // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. **С.27-40**

План аналізу

1. Стратегії боротьби з насильством
2. Кроки держави та суспільні програми з протидії насильству.
3. Аналіз закону України «Про попередження насильства в сім'ї»
4. Функції управління у справах сім'ї та молоді
5. Регіональний та місцевий рівні у протидії домашньому насиллю
6. Компетенція служби у справах дітей і органів опіки та піклування
7. Сфера діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо попередження насильства в сім'ї
8. Повноваження органів внутрішніх справ
9. Діяльність закладів освіти й охорони здоров'я в системі протидії насильству в сім'ї
10. Діяльність кризових центрів для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, щодо реалізації корекційних програм

Критерії оцінювання

Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів профілактики насилля у сім'ї згідно плану, вміє робити узагальнюючі висновки.

Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.

Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.

Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.

Завдання до теми 6.

Опрацювати статтю і скласти тези: Корекційні програми як засіб організації корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї (С.141 – 163) // Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. К.: Україна, 2011. 171 с.

Питання для аналізу

1. Розкрийте поняття «Зміст корекційних програм»
2. Охарактеризуйте труднощі в розробці змісту корекційних програм.
3. Розкрийте вимоги до складання корекційних програм.

	4. Назвіть мету і завдання корекційної програми. 5. Що є критеріями ефективності проходження корекційної програми? Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно змісту, вимог, мети, критеріїв ефективності корекційних програм, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Вимоги до контрольного завдання - презентації. Створення презентації потребує уміння застосовувати інтегровані знання програмного матеріалу дисципліни. Мета презентації – набуття студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження. - Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту. 10-12 слайдів (powerpoint). - Ретельно структурована інформація. - Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків. - Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда - Другорядну інформацію бажано розміщувати внизу слайда. - Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац. - Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу. - Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно. - Графіка має органічно доповнювати текст. - Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із - якими вони мають з'являтися на екрані одночасно. Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок. Критерії оцінювання презентації: 1. Мета: відповідність частин презентації меті та предмету дослідження. 2. Висновки: узагальнення результатів дослідження та їх відповідність меті, формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження.
--	---

	3. Ключові положення: розкриття теми дослідження з допомогою ключових положень. 4. Структура: логічна послідовність інформації, актуалізація теми дослідження, що пробуджує інтерес, на початку презентації, та завершення із спонуканням до продовження дослідження наприкінці презентації.
Семінарські заняття	Семінар 1. Насильство як соціально-психологічний феномен 1. Предмет, завдання, проблематика курсу. Ключові поняття. 2. Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення до дітей 3. Причини та джерела насильства. Теорії, які пояснюють причини насильницької поведінки. 4. Наслідки пережитого насильства Семінар 2. Види та форми насильства 1. Фізичне насильство у шкільному та сімейному середовищі та його наслідки 2. Загальні уявлення про сексуальне насильство над дітьми 3. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) насильство над дітьми 4. Загальні уявлення про економічне насильство (нехтування потребами) 5. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) – самостійна робота Семінар 3. Види та форми насильства 1. Шкільний булінг як форма насильства між школярами. 2. Ризики у роботі вчителів: насильства вчителів з боку учнів 3. Форми насильства: мобінг 4. Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема 5. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) – самостійна робота Семінар 4. Діти групи ризику щодо насильства 1. Діти з обмеженими можливостями. 2. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою. 3. Діти вулиці: безпритульні неповнолітні. 4. Діти з суїцидальними схильностями. Семінар 5. Діти групи ризику щодо скоєння насильства (продовження) 1. Соціальне сирітство як фактор насильства. 2. Психологічна допомога дітям, які стали свідками насильства. 3. Профілактика насильства у сім'ях трудових мігрантів. 4. Організація роботи психолога з дітьми з сімей вимушених переселенців. Семінар 6. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства 1. Різновиди віктимної поведінки в ситуаціях сімейного

	наси́льства 2. Участь майбутньої жертви у створенні ситуації насильства. Свідома провокація. 3. Поведінка жертви в момент здійснення акту насильства. 4. Поведінка жертви після здійснення насильства. 5. Гендерні аспекти віктимної поведінки. Семінар 7. Психологічна допомога постраждалим від насильства 1. Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. Посттравматична інтервенція. Первинна бесіда. 2. Специфіка консультування постраждалих від насильства. 3. Емоційні реакції консультанта. 4. Стадії психотерапевтичної роботи. 5. Емоційні реакції жінок, які пережили насильство 6. Загальні завдання, які має вирішити жінка - жертва насильства, щоб подолати травматичну ситуацію 7. Прояв психологічних захистів у клієнтів Психологічні технології повторного проживання травматичної події та роботи з емоціями Семінар 8. Психологічна допомога дітям, які зазнали насильства 1. Характеристика винного у сексуальному насильстві щодо дитини 2. Рекомендації батькам стосовно того, як поводити себе, коли дитина розповідає про факт насильства 3. Алгоритм роботи фахівця з жертвами сексуального насильства: цілі, принципи, організація простору для первинної бесіди, первинна бесіда 4. Робота психолога з батьками 5. Функції та повноваження органів і установ щодо захисту дітей від жорстокого поводження та насильства в сім'ї.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент виконав усі завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни, набрав не менше 60 балів
7. Політика курсу	
Політика курсу спрямована на створення атмосфери взаємопідтримки на занятті, активної інтеракції у групі з дотриманням правил академічної доброчесності. При виконанні завдань творчого рівня неприпустимі плагіат та списування. Лекційні заняття пропущені без поважних причин не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: написання тематичного тесту, виконання завдань із теми.	
8. Рекомендована література	
Базова	
1. Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12 2. Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / О.Лютак / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Вип.19. – Ч.1. - С. 18- - 185.	

3. Олифіренко Ю.І. Сутнісні характеристики явища соціального сирітства в Україні / Ю.І.Олифіренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - № 1 (72). – 2014. – С.305 – 313.
4. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Україна, 2011. – 171 с.
5. Федоришин Г. М. Профілактика насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: навчально-методичний посібник / Г. М. Федоришин, О. З. Лютак. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 254 с.
6. Федоришин Г.М. Модель первинної профілактики жорстокого ставлення до дітей у сім'ї / Г.Федоришин // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Видавництво ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2014. - Вип.19. – Ч.1.- С.194-205.
7. Федоришин Г.М. Екопсихологія інформаційного середовища та патогенні комунікативні технології / Г.Федоришин // «Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти» [Електр. ресур] / Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.) // mediaosvita.org.ua. – 2017 – Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua>

Викладач Хрущ О.В.